

1. ΠΩΣ ΧΑΣΑΜΕ ΤΗΝ ΑΞΙΟΚΡΑΤΙΑ

Μέσο: . . . . . ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

Ημ. Έκδοσης: . . . 25/02/2024 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 25/02/2024

Σελίδα: 37

- 1943**
Γεννιέται στην Αθήνα.
- 1962**
Σπουδές στο Πανεπιστήμιο της Βοστώνης, Οικονομικά και Πολιτικές Επιστήμες.
- 1967**
Διδακτορικό στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης (Κολέγιο Τρίνιτι).
- 1974**
Διορίζεται στο Πάντειο Πανεπιστήμιο επιμελητής στην έδρα της Νεότερης Ιστορίας.
- 1977**
Επίκουρος καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, στην έδρα της Πολιτικής Ιστορίας. Εκδίδει τη διδακτορική διατριβή του «Ο στρατός στην ελληνική πολιτική 1916-1936».
- 1980**
Επισκέπτης καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Πρίνστον.
- 2001**
Τακτικός καθηγητής στην έδρα «Κωνσταντίνος Κορομανλής» στο Fletcher School of Law and Diplomacy, στη Μασαχουσέτη.
- 2002**
Συνοπογραφεί με τον καλό φίλο του καθηγητή Γιάννη Κολιόπουλο το «Greece. The Modern Sequels», NYU Press (ελλ. έκδοση «Ελλάδα, η σύγχρονη συνέχεια»).
- 2004-'10**
Πρόεδρος του Εθνικού Συμβουλίου Παιδείας (ΕΣΥΠ) επί υπουργίας Μαρίας Παπανού.

Θάνος Βερέμης, ιστορικός, πανεπιστημιακός

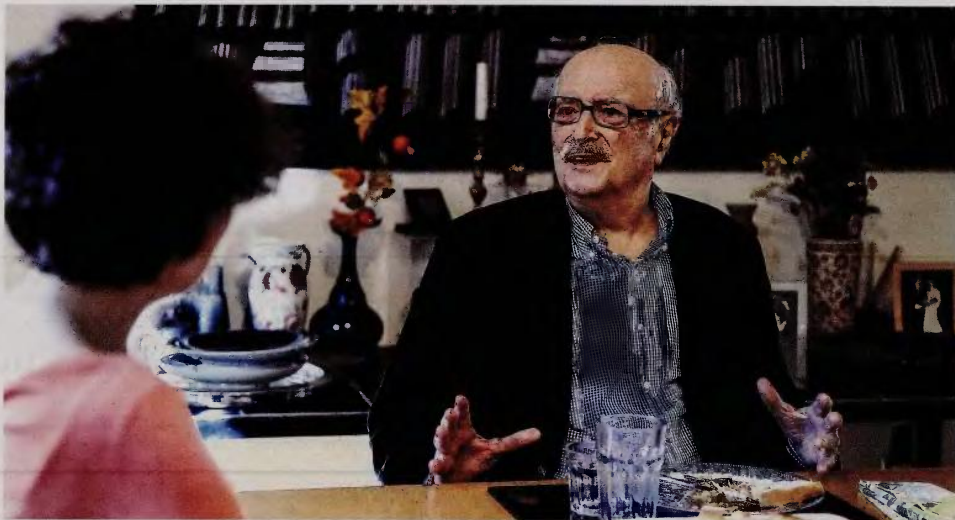
Πώς χάσαμε την αξιοκρατία

Γιατί έπαιξε να λειτουργεί ο μηχανισμός που επέτρεπε στα παιδιά από την ύπαιθρο να προκόβουν

Της **ΜΑΡΙΑΣ ΚΑΤΣΟΥΝΑΚΗ**

«Α, αυτό είναι το λιγότερο...», λέει όταν τον βρίσκω στο σπίτι του σε αναπηρικό αμαξίδιο, αλλά ήρεμο και ευδιάθετο, να έχει πάρει θέση στο στρωμένο τραπέζι. «Μου συνέβη πριν από ένα χρόνο. Πήγα για εξετάσεις, χρειάστηκε να μου πάρουν υγρό από τη σπονδυλική στήλη, το παράκαναν, με αποτέλεσμα το ένα μου πόδι να μη δουλεύει καλά. Είχα πέσει δυο φορές στον δρόμο, ανησύχησε η γιατρός μου μήπως υπάρχουν κι άλλα θέματα που έπρεπε να διερευνηθούν. Είναι μια εξαιρετικά παθολόγος», τονίζει και κλείνει έτσι το όποιο ενδεχόμενο για δική του περαιτέρω αντίδραση. «Εξάλλου», δηλώνει με ευθύτητα και ακρίβεια, όπως συνήθως εκφράζεται ο **Θάνος Βερέμης**, «η δική μου ζωή άλλαξε άρδην όταν πέθανε η γυναίκα μου, από καρκίνο, πριν από 5 χρόνια. Είμαστε μαζί μισό αιώνα. Δυσκολεύεσαι μετά να ξαναβρεις την περπατησιά σου».

«Δεν βιώνετε την απρόβλεπτη κινητική αδυναμία ως απώλεια;», ρωτώ με ελικρινή απορία. Ο Θά-

«**Στην Ελλάδα** λείπει η καλλιέργεια των φρονημάτων. Δεν διαβάζουν οι περισσότεροι. Κάποιες φορές, τους έλεγα ότι στις εξετάσεις θα υπήρχε και μια ερώτηση πέραν των κανονισμένων, που θα είναι για λογατεχνία. Οποιος την απαντούσε θα παίρνε αυτομάτως έναν βαθμό επιπλέον. Λεπτομέρεια», θυμάται ο **Θάνος Βερέμης**.

Η συνάντηση

Στο σπίτι στην Κηφισιά, όπου μένει εδώ και 40 χρόνια, με υποδέχθηκε η κυρία Γεωργία. Είναι κοντά στην οικογένεια από το 1971 από τη μητέρα και τον πατέρα του **Θάνου Βερέμη**. Τον φωνάζει πάντα «Θανάκο», τον θυμάται από νέο. Ολόγυρα κυριαρχεί ο χρυσήραος της Μαρίας **Βερέμη**. Μόλις κάθεται σερβίρεται το φραγκό: σουφλέ με τυρί και ζαμπόν, μελιτζανοσαλάτα, σαλάτα καρτόλα-καυανό, μοσαράκι λεμονάτο και ένα πολύ νόστιμο αφράτο ζυμωτό ψωμί, σπιτικό. Ένα λευκό μπουκάλι κρασί συνοδεύει την κουβέντα μας για την οικογένεια, τους γιους του, τον Μάρκο και τον Δημήτρη, τα δύο εγγόνια του. Στην η συζήτηση πάει στο μέλλον, ο ίδιος επιστρέφει στις αναμνήσεις του: «Σκέφτομαι αυτούς που φρίγαν, όχι αυτό που έρχεται, γιατί ό,τι κι αν είναι, θα έρθει πολύ μετά από εμένα».

PHOTO: ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΚΡΑΣ

1. ΠΩΣ ΧΑΣΑΜΕ ΤΗΝ ΑΞΙΟΚΡΑΤΙΑ

Μέσο: . . . . . ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

Ημ. Έκδοσης: . . . 25/02/2024 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 25/02/2024

Σελίδα: 37

... τον **Βερέμιν** είναι ένας από τους πιο ενεργούς ιστορικούς και πανεπιστημιακούς, με έντονη δημόσια παρουσία (αρθρογραφική, τηλεοπτική - σχολιαστική και συγγραφική με 30 βιβλία).

«Να σας πω... Είναι απώλεια... Αλλά σκέφτομαι ότι κάθε πόρτα που κλείνει, αφήνει μια άλλη να ανοίξει. Κι αυτό που μου συμβαίνει διοχετεύεται στο διάβασμα και το γράψιμο. Δηλαδή, είπα, τι θα κάνω, θα κάθομαι και θα κλαίω ώσπου να γίνω καλά; Οπότε, τους ρυθμούς που ήδη είχα, τους ενέτεινα. Έτσι, μετά το "20ός αιώνας. Μια ιστορία που δεν έχει τελειώσει ακόμα", που εκδόθηκε πρόσφατα (από την Πρώτη Υλη), έχω ήδη δύο άλλα βιβλία έτοιμα. Το ένα είναι για το ΚΚΕ και τον Εμφύλιο, το οποίο έχω παραδώσει, και το άλλο είναι μια ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης».

Για 34 χρόνια ήταν ακαδημαϊκός δάσκαλος, έζησε πολύ στην Αμερική (έχει και αμερικανικό διαβατήριο), στην Αγγλία και την Ελλάδα. «Συνεχίζα τα μαθήματα όσο περιπατούσα. Είμαι πλέον λίγο με χαμπλωμένα τα φτερά. Είμαι 80. Νιώθω πλήρως από ό, τι γερίζει έναν άνθρωπο».

Σκέφτομαι πως η συνέντευξη άρχισε κάπως αντίστροφα. Από το τέλος, ανεβάζοντας γρήγορα συναισθηματική θερμοκρασία, ίσως γιατί και το γεύμα είχε σερβιριστεί από την έμπιστή του κυρία Γεωργία.

«Όταν θέλετε να αντλήσετε χαρά, σε ποιο κομμάτι ζωής επιστρέφεται;», συνεχίζω. «Εκεί», λέει και μου δείχνει μια φωτογραφία του γάμου του με τη ζωγράφο, δραστήριο άνθρωπο των γραμμάτων και των τεχνών, Μαρίαννα **Λόζορη-Βερέμιν**. Ανεπίσθητα, νοιζώ, βουρκώνει. «Ήταν η εντυχεότερη περίοδος της ζωής μου». Του ζητώ να πιάσουμε το νήμα από την αρχή:

«Γεννίεμαι στην Αθήνα από γονείς εξ Αρκαδίας, μεγάλωνω στην Μπουμπουλίνας, ο μπαμπάς μηχανικός. Πήγα στη σχολή Μπερζάν, (αργότερα Μωραϊτή), ύστερα στο Αμερικανικό Κολλέγιο. Ο πατέρας μου είχε και αμερικανική υπηκοότητα, είχε μείνει 20 χρόνια στην Αμερική. Εγώ δεν μπόρεσα να ακολουθήσω στην αρχή, λόγω ηλικίας, έμεινα εδώ με τη γιαγιά μου».

Με την Αμερική ανέπτυξε πολύ στενούς δεσμούς, την παρακολουθεί αδιάλειπτα από τις αρχές

Αν υπάρχει μια χώρα με αξιοκρατία, είναι σίγουρα η Αμερική. Το ενδιαφέρον για τη μοίρα τους, πιστεύω, τους οδηγεί σε αξιοκρατικές επιλογές.

Αυτό που κάνει τους Έλληνες διαφορετικούς είναι η προσαρμολή σ' αυτό που θέλουν να είναι.

του '60 μέχρι σήμερα, βιώνει τις διαρκείς μεταμορφώσεις της: «Η μεγαλύτερη αλλαγή συντελείται τώρα με τον Τραμπ και τις πολλές πιθανότητες επανεκλογής του. Ο άνθρωπος αυτός δεν αγαπάει την Ευρώπη, δεν την ξέρει και δεν θέλει να την ξέρει. Η Αμερική, για μένα, έχει ένα στοιχείο που δεν έχει η Ευρώπη. Είναι ανοιχτή σε όλους. Την περίοδο που ήμουν στο Fletcher School of Law and Diplomacy ήταν και ένας Έλληνας που μιλούσε αγγλικά, όπως εγώ τα βλάχικα, αλλά αυτό δεν εμπόδιζε από το να αναλάβει υψηλόβαθμες ακαδημαϊκές και διοικητικές θέσεις. Αυτός ο άνθρωπος δεν θα είχε τύχη στην Ευρώπη. Ήταν φρέσκος από την ύπαιθρο, αλλά αυτό δεν απασχολούσε καθόλου τους Αμερικανούς. Ήταν καλός στη δουλειά του, αυτό τους έφτανε. Αν υπάρχει μια χώρα με αξιοκρατία είναι σίγουρα η Αμερική. Το ενδιαφέρον για τη μοίρα τους, πιστεύω, τους οδηγεί σε αξιοκρατικές επιλογές».

— Στην Ελλάδα, δηλαδή, λείπει η αξιοκρατία από «έλληνη ενδιαφέροντος»;

— Οχι. Από άγνοια. Λειτουργήσε στην Ελλάδα όταν τα έξοπα

παιδιά από την ύπαιθρο έρχονταν στην πρωτεύουσα και πρόκοβαν όταν δεν τους εμπόδιζε καμία δύναμη να προχωρήσουν. Υπήρχε και στη δημιουργία του ελληνικού κράτους, αρχικά το 1821. Μέσα από αυτό το τουσκάλη βγήκαν οι εξεχόντες του '21. Κανείς δεν τους εμπόδιζε, γιατί δεν υπήρχε κανείς να τους εμπόδιζε. Οι Κολοκοτρώνηδες, οι Μιαούληδες, οι Καραϊσκάκηδες, ήταν σαφώς οι ευφυέστεροι και ικανότεροι της εποχής. Το ελληνικό κράτος από τη συγκρότησή του και μετά έκανε ό,τι μπορούσε για να το κφει αυτό. Παρ' όλα αυτά, δεν τα κατάφερε. Παράδειγμα ο Ιωάννης Δροσόπουλος (1870-1939), διοικητής της Εθνικής Τραπέζης, είχε ξεκινήσει με τα πόδια από την Αρκαδία για να έρθει στην Αθήνα. Ηρθε και ακολούθησε το άστρο του. Ήταν ένας άνθρωπος αγροτικής καταγωγής, που έγινε αστική τάξη στην Αθήνα σε ελάχιστο διάστημα. Όταν φορούσε το φράκο του, έλεγε η γραμματέας του, έμοιαζε με τρίτη γενιά αριστοκράτη. Αυτό κάνει και τους Έλληνες διαφορετικούς: η προσαρμολή σε αυτό που θέλουν να είναι».

Τα μη κρατικά

Στην αντιπαράθεση για το θέμα των ιδιωτικών (μη κρατικών) πανεπιστημίων είναι «επέρ των ιδιωτικών για έναν και μόνον λόγο». «Δεν έχω την ψευδαίσθηση ότι θα έρθει εδώ το... Χάρβαρντ. Επιβάλλουν, όμως, όπως κάθε πανεπιστήμιο που σέβεται τον εαυτό του, στους φοιτητές να παρίστανται. Το θεμελιώκομβικό γιατί είναι σημαντικό το πανεπιστημιακό περιβάλλον. Μια φορά που είχα αναγκαστεί για έρχονταν όλο οι ίδιοι και οι ίδιοι στο μάθημα, πήγα στον πρώταν και διαμαρτυρήθηκα. «Δεν χαιρέσα που δεν έρχονται όλοι», μου απάντησε, «δεν θα ξέραμε πού να τους βάλουμε». Αν δεν έχεις χώρα, όμως, σφειλεις να είσαι εικονική. Θα πρέπει να μπορείς να εξηπηρετείς κίολας τους εισακτέους. Ένα κακό του ελληνικού πανεπιστημίου είναι η μη παρουσία και δεύτερον, η επαγγελματισμοίση της πολιτικής. «Σπουδάζουν» πως θα κάνουν όνομα στο κόμμα τους για να βρουν μετά μια θέση στην ηγεσία του.

Εδώ, το 70% των φοιτητών εμφανίζεται μόνο στις εξετάσεις

— Τι σημαίνουν σπουδές στα μεγάλα πανεπιστήμια; Εσείς, για παράδειγμα, έχετε διδάξει και στην Αμερική και εδώ. Είστε «άλλος» εκεί κι «άλλος» εδώ;

— Οχι. Αλλά εδώ η διαφοροποίηση των καλών από τους μέτριους φοιτητές γίνεται από τους ίδιους. Δηλαδή, δεν υπακούουν σε κανόνες πανεπιστημιακούς. Έχουμε ένα 30% που παρίσταται στις διαλέξεις κι ένα 70% που απήκει, που δεν έρχεται παρά μόνο στις εξετάσεις. Αυτή τη δια-

φοροποίηση την κάνουν οι ίδιοι. Στην Αμερική είναι υποχρεωτικό να είναι όλοι παρόντες.

— Έχουμε έναν Έλληνα κι έναν Αμερικανό, εξίσου καλούς φοιτητές πολιτικών επιστημών. Τι τους διακρίνει;

— Νοιζώ η μαχητικότητα του Έλληνα. Αυτός που θέλει να πετύχει, μάχεται. Δεν του χαρίζεται η θέση. Και καμιά φορά μάχεται και με αθέμιτα μέσα. Για τον Αμερικανό είναι πιο ομαλά τα πράγματα, γιατί ακολουθεί

τους κανόνες. Εδώ οι κανόνες επινοούνται... κάθε φορά.

— Εάν επιλέγατε ανάμεσα σε ένα αμερικανικό και ένα ελληνικό πανεπιστήμιο, πού θα βρσκατε την πρόκληση;

— Στο αμερικανικό δεν είναι πρόκληση. Ξέρεις πού θα πας και τι σε περιμένει. Στην Ελλάδα δεν ξέρεις ποτέ. Και είσαι πάντα μπροστά σε εκπληξεις, κάποτε και ευκαρίστες! Παράδειγμα οι φοιτητές που είχα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, που συχνά

ήταν πολύ καλοί. Εκεί που δεν είχαν καλή επίδοση ήταν στις γενικές γνώσεις (θέατρο, σινεμά, λογοτεχνία...), εν αντιθέσει με τους Αμερικανούς. Στην Ελλάδα λείπει η καλλιέργεια των φοιτητών. Δεν διαβάζουν οι περισσότεροι. Κάποιες φορές έκανα το εξής: τους έλεγα ότι στις εξετάσεις θα υπάρχει και μια ερώτηση πέραν των κανονισμένων, που θα είναι για λογοτεχνία. Οποιοι τον απαντώντας θα παίρνε αυτομάτως έναν βαθμό επιπλέον. Λειτουργήσε.

Ο **Θάνας Βερέμιν** οφείλει ένα μέρος της δικής του εκπαίδευσης στον νομό του Παναγιώτη Κανελλόπουλο. Τον βάφτισε την περίοδο της Κατοχής. «Το καλό με τον Κανελλόπουλο είναι ότι πήρε στα σοβαρά τον ρόλο του νομού από την αρχή και συναντιόμαστε μέχρι το τέλος του (1986)», σχολιάζει με συγκίνηση. Θεωρεί μεγάλο μάθημα ζωής «την απλότητα του. Πίστευε ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν σημαντικά στοιχεία, αρκεί να τους βοηθήσουν οι συ-

θήκες. Ο ίδιος δεν υποδύταν. Αυτό που έβλεπες ήταν. Μιλούσαμε και διαφωνούσαμε σαν να είμαστε συνομήλικοι».

Όμως, αν τον ρωτήσεις κανείς ποιον θεωρεί τη σημαντικότερη πολιτική προσωπικότητα που γνώρισε η Ελλάδα, απαντάει χωρίς κανένα δισταγμό: «Ο Βενιζέλος για μένα είναι η μεγαλύτερη φυσιογνωμία που έχει περάσει από την ελληνική πολιτική ιστορία. Γιατί δεν είχε ποτέ πρόβλημα με τους καλύτερους του. Τους θεωρούσε ιαχίους».

Η «Κ» θέλει τη συνεργασία σας για να ανακαλύψει και άλλους ενδιαφέροντες ανθρώπους ώστε να φιλοξενηθούν σε αυτή τη σελίδα. Στείλτε τις ιδέες σας στο email gevma@kathimerini.gr